

ÁŠŠEČILGEHUS | SAKSFRAMLEGG

čoahkkín | møte : Landsmøte 2022
beaivi ja báiki | tid og sted : 23.9 –25.9 - Áltá
áššenummar | saksnummer : 2022/10
áššemeannudeaddji | saksbehandler : riikkastivrra/landsstyret

mildosat | vedlegg : [Fosen-dommen](#)
: NIM-rapport: [Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder](#)
: [Sametingets vedtak om Fosen 10. mars 2022 – Oppfølging av Høyesteretts dom i Fosensaken](#)
: [Brev 24. juni 2022 fra OED: Fosen-saken - svar på henvendelser fra Sametinget](#)

2022/10 OPPFØLGING AV FOSEN-DOMMEN

Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga i 2010 konsesjon for vindkraftverkene Roan og Storheia i på Fosen i Trøndelag uten enighet med verken Sametinget, Sør-Fosen Sijte eller Nord-Fosen Siida. Vedtaket ble påklaget med den begrunnelse at vedtaket krenker samenes rett til kulturutøvelse etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 (SP-27). I 2013 opprettholdte Olje- og energidepartementet (OED) vedtakene om konsesjon og ekspropriasjon til vindkraftutbygging på Fosen, også det uten enighet med Sametinget og reindriften på Fosen.

I 2016 krevde både Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida rettsbehandling av erstatningskjønnet for ekspropriasjonstillatelsen i saken. Samtidig, etter tillatelse gitt fra OED, bygget Fosen Vind DA ut vindkraftverkene etter reglene om forhåndstiltredelse i oreigningslova.

I 2017 kom tingretten til at erstatningskjønnet kunne fremmes fordi tiltaket ikke innebar et så stort hinder for muligheten for fortsatt reindriften at SP-27 var krenket. Erstatningen ble utmålt til 8,9 millioner kroner til Nord-Fosen Siida og 10,7 millioner kroner til Sør-Fosen Sijte. Både Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida anket saken. Også Fosen Vind DA anket og begrunnet sin anke med at erstatningene var for høye.

I ankebehandlingen i 2020 kom Frostating lagmannsrett under tvil til at erstatningsskjønnet kunne fremmes, fordi det kunne igangsettes vinterforing av reinen basert på erstatningen. Lagmannsretten fastsatte erstatningen til 44,6 millioner kroner til hver av siidaene.

Fosen Vind anket lagmannsrettens fastsettelse av erstatningen og Sør-Fosen Sijte over at skjønnet ikke kunne fremmes grunnet feil rettsanvendelse av SP-27. OED meldte seg som partshjelp for Fosen Vind for Høyesteretts behandling. Staten har for øvrig gjennom sitt eierskap i Statkraft, betydelige økonomiske egeninteresser i Fosen Vind.

Påstanden fra Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida var at erstatningsskjønnet ikke kunne fremmes fordi det innebærer brudd på retten til kulturutøvelse etter SP-27.

Den 11. oktober 2021 konkluderte Høyesterett i storkammer enstemmig med at erstatningsskjønnet ikke kunne fremmes fordi OEDs vedtak om konsesjon for de to vindkraftverkene på Fosen er ugyldig og krenker samenes rett til kulturutøvelse etter SP-27.

Etter Høyesteretts vurdering har vindkraftutbyggingen gitt vesentlige negative virkninger på reieneiernes mulighet for å dyrke sin kultur og at de avbøtende tiltakene og vinterforingen som lagmannsretten fastsatte ikke kan forhindre en krenkelse av SP-27. Når det gjaldt vinterforing mente Høyesterett at vinterforing i dette omfanget var så inngripende i tradisjonell reindrift at det i seg selv var å anse som en krenkelse av SP-27. Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida fikk dermed fullt medhold i Høyesterett.

Manglende oppfølging av Høyesterettsdommen

I Fosen-dommen var det ikke spørsmål om hva som skulle skje med de utbygde vindkraftanleggene tema. Selv om Høyesterett konkluderte med at vindkraftskonsesjonen er ugyldig, er det Olje- og energidepartementet som må sikre etterlevelse av Høyesterettsdommen, herunder formelt å oppheve det ugyldige konsesjonsvedtaket.

Som en første oppfølging ble det avholdt møte og felles befarings på Roan og Storheia med olje- og energiministeren, sametingspresidenten og representanter for sijtene den 12. november 2021. I etterkant har det vært flere møter med OED, uten at regjeringen har gitt svar på hvordan dommen skal etterleves.

Et annet oppfølgingspunkt som følge av dommen er hvordan staten i fremtiden skal unngå areal- og utbyggingsvedtak som krenker Sp-27. Heller ikke på dette spørsmålet har OED foretatt seg noe.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) kom 21.01.2022 med en rapport om «Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder». I rapporten pekes det på flere mulige grep som kan bidra til å unngå flere situasjoner som på Fosen:

- sikre tidlig og uavhengige konsekvensutredninger der samiske rettighetshavere også deltar
- sikre tilstrekkelig kunnskap gjennom forskning og kartlegging av konsekvensene av inngrep
- ikke tillate utbygging før gyldigheten av tillatelse er rettslig avklart

- lovfeste vurderingstemaene for samenes kulturvern etter SP-27.

Den 24. juni 2022 sendte OED et brev til Sametinget der departementet redegjør for den videre prosessen. I brevet varsler departementet at de iverksetter en forvaltningsprosess med tanke på nye vedtak. I prosessen varsler departementet at de skal gjøre nye utredninger som skal identifisere og vurdere ulike avbøtende tiltak «som er nødvendige for å sikre at driften av vindkraftanleggene ikke strider med reineiernes rett til kulturutøvelse etter SP artikkel 27».

Vurdering

Etter landsstyrets vurdering er regjeringens mangelfulle oppfølging av Høyesterettsdommen alvorlig. Det har snart gått ett år siden dommen falt, og det er en skandale at vindkraftanleggets drift har pågått uendret i snart ett år. Med andre ord aksepterer staten at det er et pågående menneskerettsbrudd på Fosen, som både Fosen Vind og staten gjennom sitt eierskap i Statkraft tjener penger på.

Landsstyret viser videre til den menneskerettslige reparasjonsplikten, som følger av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 2, som krever at staten sikrer at alle har «effektive rettsmidler». Ifølge FNs Menneskerettskomite omfatter dette noe mer enn kun tilgang til domstoler, men også at pågående menneskerett avsluttes og garantier mot fremtidige brudd. Dette kan i tillegg innebære restitusjon, rehabilitering av områder, tilbud om erstatningssområder, kompensasjon og offentlig beklagelse.

Verken regjeringen eller OED har beklaget overfor reindriftssamene på Fosen, til tross for en rekke oppfordringer. OED er opptatt av å gjøre nye utredninger, hvor målet er å sikre driften av vindkraftanleggene, noe som er anse som en provokasjon.

Etter landsstyrets vurdering bidrar regjeringens mangelfulle oppfølging av Fosen-dommen til å svekke samers tillit til den norske rettsstaten, noe som kan få svært alvorlige konsekvenser.

MEARRÁDUS EVTTOHUS | FORSLAG TIL VEDTAK:

Norske Samers Riksforbund (NSR) viser til dommen fra Høyesteretts storkammer av 11.oktober 2021 hvor Høyesterett konkluderer med at vedtak om konsesjon og ekspropriasjon til vindkraftutbygging på Fosen er ugyldig fordi det krenker samenes rett til kulturutøvelse etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.

NSR viser videre til at vindkraftverkene fortsatt er i drift og det er et pågående menneskerettsbrudd på Fosen. NSR mener det er svært alvorlig at regjeringen ennå ikke har truffet noen tiltak for å etterleve Høyesterettsdommen. Dette undergraver tilliten til rettsstaten, noe som kan få alvorlige konsekvenser for samfunnet for øvrig.

NSR krever at regjeringen iverksetter umiddelbare tiltak, i samarbeid med reindriften på Fosen og Sametinget, som avslutter menneskerettsbruddet på Fosen. NSR mener det er skammelig at norske myndigheter ennå ikke har gitt en offentlig beklagelse overfor reindriften på Fosen. NSR krever derfor at omsetningene som er generert av de ulovlige vindkraftverkene skal n. fryses.

Videre ber NSR regjeringen, i konsultasjoner med Sametinget, om å forbedre lovverket, slik at vi i fremtiden ikke skal oppleve areal- og utbyggingsvedtak som krenker samenes menneskerettigheter. Blant annet bør muligheten for å gi tillatelse til forhåndstiltredelse og utbygging før en inngrepssak er rettslig avklart, avvikles i samiske områder.